

ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒

๑. พยัญชนะในภาษาบาลีมีเท่าไร ๆ ต่างจากสระอย่างไร ๆ ในคำว่า “อภิตถเรถ กลุยาณ” นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็นครุ หรือ ลหุ ๆ
๒. ในสนธิกิริโยปกรณัม อาเทศ กับ วิการ มีลักษณะต่างกันอย่างไร ๆ อิธวเมโส คัดและต่ออย่างไร ๆ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. นามศัพท์ทั้ง ๓ นั้น เมื่อนำไปใช้ ต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง ๆ
 - ข. เทวเต และ ปพฺพเต เป็นวิภัตติและวจนะอะไรได้บ้าง ๆ
 - ค. ปณฺณาส กับ ปณฺณรสี แปลว่าอะไร ๆ ต่างกันอย่างไร ๆ
 - ฌ. กตม, อมฺห ศัพท์ เป็นสัพพนามชนิดไหน ๆ
 - ง. นิบาตนั้น สำหรับใช้ลงที่ไหน ๆ
๔. กิริยาอาขยาด และกิริยาภิกถ์ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ๆ จงแก้คำที่เห็นว่าผิด ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในประโยคต่อไปนี้ ๆ
 - ก. อชฺช เทวตฺโต สงฺฆํ ภิชฺชิสฺสตี ๆ
 - ข. สุธีโร จ ถาวโร จ สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจตี ๆ
 - ค. ตโยปี ลิกฺขา กถิตาเยว โหนตี ๆ
๕. การกำหนดรูปของสาธนะนั้น ๆ ต้องอาศัยอะไรเป็นหลัก จงอธิบาย ๆ ทุกทศ (วชฺช), โภชิ (ถาณ), ทาตา ลงปัจจัยอะไร เป็นรูป และ สาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์หามาดู ๆ
๖. วิเสสโนปมบท กัมมชารยสมาส มีลักษณะอย่างไร ๆ จงตอบพร้อมทั้ง ยกตัวอย่างประกอบด้วย ๆ ทิฆายุก (ปุริโส), อโรคา(อิตถิ) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์หามาดู ๆ
๗. ฉิก ปัจจัย มีในศัพท์ใดไหนบ้าง และใช้ต่างกันอย่างไร ๆ นาครา, โสภินี (ปชา), สมุโมทนียา(ถา) ลงปัจจัยอะไร ในศัพท์ใดไหน จงตั้งวิเคราะห์หามาดู ๆ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะในภาษาบาลี มี ๓๓ ตัว ต่างจากสระอย่างนี้ คือ พยัญชนะ ๓๓ ตัว มี ก ข ค ฅ ง เป็นต้น ออกเสียงไม่ได้ตามลำพังตัวเองเหมือนสระ ต้องอาศัยสระจึงออกเสียงได้ ๑

ในคำว่า “อภิตฺถเรถ กถฺยาณ” นี้ เฉพาะคำที่ขีดเส้นใต้ เป็น ครู หรือ ลหุ ตามลำดับดังนี้

อ เป็น ลหุ

ภิตฺ เป็น ครู

ถ เป็น ลหุ

เร เป็น ครู

ถ เป็น ลหุ

กถฺ เป็น ครู

ยา เป็น ครู

ณ เป็น ครู ๑

๒. ในสนธิกริโยปกรณํ อาเทศ กับ วิการ มีลักษณะที่ต่างกันอย่างไร คือ อาเทศ ได้แก่ การแปลงสระให้เป็นพยัญชนะ ได้แก่

- แปลง อิ-เอ เป็น ย เช่น ปฐิสฺนุจรรวฺตุติ-อสฺส เป็น ปฐิสฺนุจรรวฺตุยฺสฺส เป็นต้น

- แปลงพยัญชนะเป็นพยัญชนะ คือ แปลง ติ เป็น ตฺย แล้วเป็น จฺจ เช่น ปติ-อฺตุตฺริตฺวา เป็น ปจฺจตุตฺริตฺวา อติ-เอวํ เป็น อิจฺจเอวํ เป็นต้น

- แปลงนิคคหิต เป็นพยัญชนะ เมื่อมีพยัญชนะวรรคอยู่หลัง นิคคหิต อยู่หน้า แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุตวรรค เช่น เอวํ-โฆ เป็น เอวฺจฺโฆ

เป็นต้น เมื่อ เอ และ ห อยู่หลัง แปลงนิคคหิต เป็น ฌ เช่น ค์-เอว เป็น ตญเฌว ค์-หิ เป็น ตญหิ เป็นต้น

ส่วนวิธีการได้แก่การแปลงสระเท่านั้น คือ การทำสระตัวหนึ่งให้เป็น สระอีกตัวหนึ่ง เช่น ทำ อิ ให้เป็น เอ ทำ อุ ให้เป็น โอ เช่น มุณี-อาลโย เป็น มุเนลโย สุ-อติ เป็น โสตุติ เป็นต้น ฯ

อิเชวมโส เป็นโลปสระสนธิ และอาคมพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น อิธ-เอว-เอโส

ระหว่าง อิธ-เอว ถ้าสระหน้าและสระหลังไม่มีพยัญชนะกั้น ในระหว่างลบสระหน้า คือ อ ที่ อิธ ต่อเป็น อิเชว

ระหว่าง อิเชว-เอโส ถ้าสระอยู่เบื้องหลังลง ม พยัญชนะอาคม ได้บ้าง ต่อเป็น อิเชวมโส ฯ

อีกนัยหนึ่ง อิเชวมโส เป็นโลปสระสนธิ และอาเทศนิคคหิตสนธิ ตัดเป็น อิธ - เอว - เอโส

ระหว่าง อิธ - เอว ถ้าสระหน้าและสระหลังไม่มีพยัญชนะกั้น ในระหว่างลบสระหน้า คือ อ ที่ อิธ ต่อเป็น อิเชว

ระหว่าง อิเชว - เอโส ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น ม ได้ ต่อเป็น อิเชวมโส ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. นามศัพท์ทั้ง ๓ นั้น เมื่อนำไปใช้ ต้องประกอบด้วยลิงค์ วจนะ วิภัติ ฯ

ข. เทวต เป็น อาลปนวิภัติ เอกวจนะ ส่วน ปพฺพต เป็นได้ ๒ วิภัติ คือ เป็น ทุตยวิภัติ พหุวจนะ และเป็นสัตตมีวิภัติ เอกวจนะ ฯ

ค. ต่างกันอย่างนี้ คือ ปณฺณาส แปลว่า ๕๐ เป็น ปกตีสังขยา ส่วน ปณฺณรสี แปลว่า ที่ ๑๕ เป็น ปุณฺณสังขยา ฯ

ฅ. กตม ศัพท์ เป็นศัพท์นามชนิดอนิยมวิเสสนศัพท์นาม ส่วน อมฺห ศัพท์เป็นศัพท์นามชนิดปฐศัพท์นาม ฯ

ง. นิบาตนั้น สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง บอ ก อาลปนะ กาล ที่ ปริเฉท อุปไมย ปฏิเสธ ความได้ยินเล่าสื่อ ความปรักป ความถาม ความรับ ความเตือน เป็นต้น ฯ

๔. กิริยาอาชยาด ประกอบด้วยเครื่องปรุง ๘ อย่าง คือ วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ วาก ปัจจัย ส่วนกิริยาภคกัประกอบด้วยเครื่องปรุง ๖ อย่าง คือ วิภัตติ วจนะ กาล ชาติ วาก ปัจจัย เหมือนอาชยาด ต่างแต่ ไม่มีบทและบุรุษเท่านั้น ฯ

ได้แก่คำผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ในประโยคดังต่อไปนี้

ก. อหฺช เทวตฺโต สงฺฆํ ภินฺทิสฺสติ ฯ

ข. สฺฐีโร จ ถาวโร จ สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจฺนติ ฯ

ค. ติสฺโสปี สิกฺขา กถิตาเยว โหนฺติ ฯ

๕. การกำหนดรูปของสาธนะนั้น ๆ ต้องอาศัยรูปวิเคราะห์เป็นหลัก คือ

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใดเป็นกัตตุวากกัดี เป็นเหตุกัตตุวากกัดี สาธนะนั้น เป็นกัตตุรูป

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นกัมมวากกัดี เหตุกัมมวากกัดี สาธนะนั้น เป็นกัมมรูป

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นภาววาก สาธนะนั้น เป็นภาवरูป ฯ

ทฺทฺทสฺ (วชฺช) ลง ข ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ทฺทฺทฺทฺ ปสฺสยิตฺติ ทฺทฺทสฺ (วชฺช) หรือตั้งวิเคราะห์ ทฺทฺทฺทฺ ปสฺสิตฺตพฺพฺนฺติ ทฺทฺทสฺ (วชฺช) หรือ ทฺทฺทฺทฺ ทฺทฺทฺทฺพฺพฺนฺติ ทฺทฺทสฺ (วชฺช) ฯ

โพธิ (ภานํ) ลง อี ปัจจัย เป็นกัตตุรูป ภณฺสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า พุชฺฌติ เตนฺนํ โพธิ (ภานํ) ฯ

ทาดา ลง ตุ ปัจจย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า
 เทตติ ทาดา หรือเป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ
 ตั้งวิเคราะห์ว่า เทติ สีเลนาติ ทาดา ฯ

๖. วิเสสนูปมบท กัมมชารยสมาส มีลักษณะอย่างนี้ คือ เป็นสมาสที่มีบท
 วิเสสนะเป็นอุปมา จัดเป็น ๒ ตามวิเสสนะอยู่หน้าและหลัง

สมาสที่มีอุปมาอยู่หน้า เรียก อุปมาปุพฺพโท มีอุทาหรณ์อย่างนี้
 สงฺขํ อิว ปณฺฑริ์ สงฺขปณฺฑริ์ (จีรํ นํานม) ขาวเพียงดั่งสังข์ กาโก อิว
 สุโร กากสุโร คนกล้าเพียงดั่งกา ทิพฺพํ อิว จกฺขุ ทิพฺพจกฺขุ จักฺขุเพียงดั่ง
 ทิพย์

สมาสที่มีอุปมาอยู่หลัง เรียก อุปมานุตฺตรปโท มีอุทาหรณ์อย่างนี้
 นโร สีโห อิว นรสีโห นระเพียงดั่งสีหะ ฌาณํ จกฺขุ อิว ฌาณจกฺขุ
 ฌาณเพียงดั่งจักขุ ปญฺญา ปาสาโท อิว ปญฺญาปาสาโท ปัญญาเพียงดั่ง
 ปราสาท ฯ

ทีฆายุก (ปุริโส) เป็นฉัญฐิตุลยาริกรมพหุพพิหิสมาส ตั้งวิเคราะห์
 ว่า ทีฆํ อายุ ยสฺส โส ทีฆายุก (ปุริโส) ฯ

อโรคา (อิตฺถิ) เป็นนบุพพบท พหุพพิหิสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า
 นตฺถิ ตสฺสา โรโคติ อโรคา (อิตฺถิ) ฯ

๗. ฉิก ปัจจย มีในโคตคตัทธิต และตรศยาตัทธิต ฯ ใช้ต่างกันอย่างนี้
 คือ ฉิก ปัจจย ในโคตคตัทธิต ใช้แทนศัพท์ได้เฉพาะ "อปฺจ" ศัพท์อย่างเดียว
 ส่วน ฉิก ปัจจย ในตรศยาตัทธิต ใช้แทนศัพท์ได้ทั่วไปไม่จำกัด ฯ

นาคฺรา ลง ณ ปัจจย ในราชาตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า นคฺเร
 วสนฺตฺติ นาคฺรา ฯ

โสภินิ์ (ปฺชา) ลง อี ปัจจย ในตทสสฺตติตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า
 โสโก อสฺสา อตฺถิตฺติ โสภินิ์ (ปฺชา) ฯ

สมุโฆทนียา (กถา) ลง อี ย ปัจจย ในฐานตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า
สมุโฆทนสุส จานั สมุโฆทนียา (กถา) หรือตั้งวิเคราะห์ว่า สมุโฆทน
อรหัตติ สมุโฆทนียา (กถา) ๗

พระธรรมเจดีย์ เขมจาโร วัดทองนพคุณ
สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย
ตรวจแก้.